

Lietuvos vokiečių kalbos mokytojų asociacija

KOMANDOS FORMAVIMO IR PEDAGOGINIŲ PROFESINIŲ KOMPETENCIJŲ
MOKYMAI VOKIEČIŲ KALBOS MOKYTOJAMS IR DĖSTYTOJAMS

“Bendradarbiavimas per kūrybiškumą”

2015 m. rugsėjo 4 - 6 d.

(Rastinėnų sodyba, www.rastinenusodyba.lt)

Mokymų vadovai:

Alina Martinkutė (psichologė) ir Simonas Saarmann (“Kūrybinių partnerysčių”
kuriantysis praktikas, geologas)

PRATIMŲ APRAŠYMAI

Rugsėjo 4 d. (penktadienis) [Abi grupės (valdybos ir narių) kartu]

I. Susipažinimas

[19:30 – 20:25]

“Vardai”. Dalyviai susėdę ratu. Pradedama vienas žmogus, prieina prie kito dalyvio ir pasisveikina, pasakydamas savo vardą. Pasveikintasis – pasako savąjį vardą, tačiau abu jie iškart pasikeičia vardais ir eidami sveikintis toliau, jau sako vardą nebe savo, o to žmogaus, su kuriuo kątik sveikinosi. Tokiu būdu, labai susikaupus, reikia stengtis nesusipainioti ir išgirsti kito žmogaus sakomą vardą. Kai dalyvis išgirsta savo vardą (kuris apėjo visą ratą), gali atsisėsti. Susėdus visiems – žaidimas baigiasi.

Kadangi vardus labai sunku atsiminti, tai šis žaidimas kuria nuotaikingesnę aplinką ir legalizuoja tai, kad dalyviai ne iškart vienas kito vardus atsimena.

(5 min.) [Simonas]

“Keičiasi visi, kas...” Dalyviai susėdę ratu, vienas (vedantysis) stovi. Vedantysis pasako

“Keičiasi visi, kas...” ir kaip tik nori pabaigia sakinį. Sėdintieji, kuriuos tas sakinyš liečia, turi tuoj pat stotis ir keistis, t. y. persėsti į esančią laisvą vietą. Vedantysis taip pat skuba atsisėsti. Likęs be vietos – toliau tęsia. Prašoma sakyti tokius dalykus, kurie nėra akivaizdūs.

Skirta geresniam dalyvių susipažinimui.

(15 min.) [Alina]

“Ček-inas”. [Oro uoste prieš laipinant į lėktuvą keleiviai pereina kontrolę, kuri vadinama *Check in* ir patenka į transferinę zoną, iš kurios nebegali išeiti – visi reikalai palikti užnugary.] Žmonės sėdi ratu ir pasisako, *kodėl jie atvyko į mokymus*. Trumpai, keliais sakiniais. Prašoma atsakyti kuo nuoširdžiau. Asmeniškai, kad ir nedidelis motyvas laikomas vertingesniu už globalų, bet tolimą.

Skirta labiau užfiksuoti mokymų pradžią ir atriboti dalyvius nuo išorinių reikalų, paliktų rūpesčių ir darbų. Skatina galvoti tik apie mokymus ir į juos labiau įsitraukti.

(20 min.) [Alina]

Literatūrinė ištrauka. Paprašoma pasiklaudyti ištraukos iš H. Hesės apsakymo¹, kuri

1 Visas ištraukos tekstas: “Ir kai šiandien savęs klausiu, kas, tiesą sakant, buvo mano rudeninės kelionės – du mėnesius trukusios kelionės – iš Tesino į Niurnbergą priežastis, labai sutrinku, ir kuo atidžiau žiūriu, tuo labiau šakojasi, skyla ir dalijasi priežastys bei paskatos, kol galop pasiekia tolimus metus, bet ne kaip linijinė priežasčių grandinė, o kaip daugiaakis tokių grandinių tinklas, taigi pagaliau ima atrodyti, jog šią iš tiesų mažareikšmę ir atsitiktinę kelionę nulėmė nesuskaičiuojama daugybė mano ankstesnio gyvenimo momentų. Pajėgiu užčiuopti tik porą stambiausių šio audinio mazgų. Kai prieš metus trumpai viešėjau Švabijoje, vienas mano draugas švabas, gyvenantis Blauboirene, padėjavo, kad neužsukau pas jį, o aš jam pažadėjau per kitą kelionę į Švabiją jo neužmiršti. Iš šalies žiūrint, tai buvo pirmas postūmis leistis į kelią. Tačiau, kaip vėliau aiškiai supratau, jau pats pažadas turėjo netiesioginių ir papildomų priežasčių. Juk kad ir kaip norėčiau pasimatyti su senu draugu kuris džiaugiasi mano apsilankymu, vis dėlto esu nerangus, kelionių ir žmonių vengiantis ponas, kuriam mintis apie važiavimą trumpais atokiais kaimo geležinkelio ruožais nėra itin patraukli. Ne, tą pažadą daviau ne vien iš draugiškumo ir net ne iš mandagumo, čia slypėjo dar kai kas, Blauboireno pavadinimas turėjo žavesio ir paslapties, aibę atgarsių, prisiminimų ir vilionių. Blauboirenas – tai visų pirmiausia mielas senas švabiškas provincijos miestukas, kuriame yra švabiška vienuolyno mokykla, kokią aš pats lankiau būdamas vaikas. Be to, Blauboirene, kaip tik tame vienuolyne, galima išvysti gausių vertybių, konkrečiai – gotikinį altorių. Tiesa, šie meno istorijos argumentai vargiai būtų mane išjudinę. Tačiau toje visumoje – Blauboirenas – skambėjo dar kai kas, dalykai, kurie buvo švabiški, poetiški ir man nepaprastai patrauklūs: prie Blauboireno buvo garsusis Klécle Blei – Švino luitas, o Blauboirene, blautopfe – Mėlynajame puode, kitados gyveno gražioji Lau – Vėsa, ir ši gražioji Lau iš Blautopfō požemiais nuplaukė į moterų vienuolyno rūšį, kur pasirodė atvirame šulinyje “iki krūtinės pliuškendamosi vandeny”, kaip rašo istoriografas. Taigi šios žavios fantazijos, apipynusios kerinčius vardus Blau ir Lau, padidino mano troškimą nuvykti į Blauboireną. Tik daug vėliau susimąsčiau apie tai ir konstatavau, kad norėjau pamatyti Blautopfā, gražiąją Lau ir jos maudyklę vienuolyno rūsyje, ir kad iš šio šaltinio prasiveržė mano ryžtas vykti į Blauboireną. Visada maniau, jog ne tik aš, bet ir tie verti pavydo žmonės, sugebantys įvardyti savo poelgių priežastis, iš tikrųjų niekada nėra šių priežasčių skatinami ir jomis nesivadovauja, juos veikia tik susižavėjimas, ir aš nesidroviau pripažinti šitokio savo susižavėjimo, nes man jaunystėje jis buvo vienas iš stipriausių ir gražiausių. Dvi poezijos kūrinių herojės kaip žavūs pavyzdžiai jaunystės metais veikė mano poetines ir seksualines fantazijas, abi gražios, abi paslaptingos, abi supamos vandens: gražioji Lau iš “kauko” ir besimaudanti gražuolė Judita iš “Žaliojo Heinricho”. Daug, labai daug metų jų neprisiminiau, netariau jų vardo, neskaičiau jų

paliečia tikrųjų žmonių poelgius nulemiančių priežasčių ir motyvų paiešką. Pasiklausius, prašoma nekalbant prie žvakių, grojant ramiai muzikai apmąstyti ir savo sprendimus, atvedusius į šiuos mokymus bei pabūti “čia ir dabar”. Jei kas pageidauja – gali pasisakyti kaip jaučiasi ir kokios mintys atėjo į galvą.

Skirta susikaupimui. Ilgiau apgalvota mintis gali būti tikresnė už greitai duotą atsakymą. Čia svarbu ne išsakyti ją visiems, o daugiau būti atviram su pačiu savimi.

(15 min.) [Simonas]

II. Taisyklės

[20:25 – 21:30]

“Klausimai ant nugarų” Siekdami, kad susikurtos mokymų taisyklės atlieptų aktualius visų dalyvių poreikius šiuo pratimu išsigryniname aktualią situaciją. Dalyviai ima po žymeklį ir užsikabina ant kaklo kartoninį lapą taip, kad ant jo užrašytas vienas klausimas būtų matomas ir kabėtų nugaros pusėje. Kitas penkias minutes dalyviai stengiasi prieiti prie kiekvieno nugaros ir parašyti į lapą po atsakymą į klausimą. Reikia stengtis nuolat rašyti, nelaukti, o pulti prie pirmo pasitaikiusio dalyvio nugaros. Tuo pačiu kiekvienas dalyvis turi stengtis surinkti kuo daugiau įrašų – visai vilioti kitus dalyvius, kad šie rašytų ant jo lapo. Pabaigoje suskaičiuojama, kas surinko daugiausia įrašų ir jam paplojama.

Žaidimas skatina atsipalaidavimą, anoniminį baimių ir lūkesčių išsakymą, o estafetės nuotaika įtraukia ir atpalaiduoja dalyvius. Klausimai:

istorijų. O dabar, pagalvojęs apie žodį “Blauboirenas”, aš staiga vėl išvydau gražiąją Lau, iki krūtinės vandeny, vienuolyno rūsyje dailiomis rankomis pasirėmusią į akmeninį šulinio rentinį, šyptelėjau ir supratau, kas pastūmėjo mane į kelią. O be gražiosios Lau, kurią vargu ar galėjau tikėtis sutikti jos anuometinėje buveinėje, su šiais sąskambiais ir fantazijomis man siejosi prisiminimai apie jaunystę ir stiprų jos svajonių pasaulį, apie poetą Mėrikę, apie senovinius švabiškus posakius, žaidimus ir pasakas, apie mano vaikystės kalbą ir kraštovaizdį. Nei tėvų namai, nei miestas, kuriame augau, negalėjo taip manęs pakerėti, juos per dažnai matydavau ir amžiams praradau. Bet čia, vaizdiniuose, kuriuos sukėlė Blauboireno vardo skambesys, buvo sukoncentruota visa, ką dar buvau išsaugojęs iš meilės jaunystei, tėvynei ir tautai. Ir visų šių ryšių, prisiminimų ir jausmų ženklas buvo venera, gražioji Lau. Žinoma, stipresnių kerų neįmanoma įsivaizduoti.”

[Kurortininkas. Kelionė į Niurnbergą. Hermann Hesse. Vilnius, Alma littera, 2005. Psl. 118 – 121]

*Ko viliuosi iš šių mokymų?
Ko tikiuosi iš laisvalaikio?
Ko vengsiu mokymuose?
Kas sugadintų seminarą?
Kas mane motyvuoja dalyvauti aktyviai?
Kokie turi būti kiti dalyviai (be manęs)?
Kaip aš galiu padėti kitiems dalyviams?
Kaip gali padėti moderatoriams?
Kokio tikiuosi moderatoriaus?
Kiek žadu atiduoti savęs mokymams?
Ką norėčiau išsinešti iš mokymų?*

*Kas sugadintų seminarą?
Kas priverstų mane palikti mokymus?
Ko negalėčiau daryti seminare?
Ko nesu daręs, bet norėčiau padaryti čia?
Ko man dabar trūksta?
Kaip ruošiausi prieš čia atvykdamas?
Ką pamiršau čia atsivežti?
Kas man jau čia patinka?
Kas mane jau nustebino?
Kiek jaučiuosi rezervuotas kitų atžulgiu?*

(20 min.) [Simonas]

Taisyklių surašymas. Ant didelio lapo, pakabinto gerai matomoje vietoje, surašomos taisyklės, kuriomis visi vadovausis likusį mokymų laiką. Jei pasiūlymų taisyklėms pritrūksta, kiekvienas dalyvis dar kartą peržiūri savo “nugarų lapus” ir įsitikina ar kiekvienai išsakytai baimei išvengti yra atitinkama taisyklė, o pasiūlymui įgyvendinti – skatinanti taisyklė.

Dalyviai siūlo savo taisykles, o moderatoriai jas papildo būtinomis klasikinėmis visų mokymų taisyklėmis, kaip “STOP” taisyklė, kuri užtikrina saugią ir patikimą mokymų aplinką, kuomet dalyvis gali būti atviras iki jo pasirinktos ribos ir atsisakyti dalyvauti pratime, jei pasijunta nebepatogiai.

(20 min.) [Alina]

III. Susipažinimas (gilesnis)

[21:30 – 22:00]

“Šnipas”. Ką mūsų daiktai pasako apie mus. Tolesnis susipažinimas – gilinimasis į asmenines savybes. Dalyvių paprašoma pasirinkti po vieną savo asmeninį daiktą (ne pernelyg asmenišką) ir jį įdėti į moderatoriaus maišelį, niekam kitam nerodant. Surinkus daiktus, moderatorius išima po vieną daiktą ir dalyviams neišsiduodant kieno šis daiktas, išvardina savybes, apie kurias gali pasakoti šis daiktas. Vėliau tik sprendžiama kieno šis daiktas yra ir paduodama jam į rankas. Taip išimamas kiekvienas daiktas ir bandoma surasti jam šeiminingą. Tik svarbu, kad pirma būtų apibūdinamos savybės, o tik paskui spėliojama kieno šis daiktas, o ne atvirkiškai. Jei pasirodo, kad naujas daiktas tinka žmogui labiau, nei anksčiau priskirtas daiktas – galima daiktą pakeisti. Išdalinus daiktus, kiekvienas pasisako, kaip jautėsi, kai buvo apibūdinamos “jo daikto” savybės,

kiek jos atitiko teisybę, ką naujo išgirdo apie save. Ar buvo dalyvių, kuriems būtų galima priskirti vos ne kiekvieną daiktą, kodėl?

Darant šį pratimą galima paprašyti, priklausomai nuo grupės, kad dedami maišelin daiktai nebūtų pernelyg akivaizdūs, kaip pvz, jei grupėje yra viena moteris ir jos aukštakulnis batelis iškart nurodytų į ją.

Atliekant pratimą pirma priskiriant daiktą žmogui, o tik paskui jį apibūdinant, suponuojama mandagi situacija kalbėti tik malonius dalykus arba akivaizdžius, nesigilinant į asmenines, nematomas savybes, arba apsimesti, kad jas matai. Tad teisingai atliekamas pratimas skatina atvirumą ir gilesnį tarpusavio pažinimą.

(40 min.) [Simonas]

Rugsėjo 5 d. (šeštadienis) [Simono (narių) grupė]

Dienos klausimas: “Kas yra kūrybiškumas”. Per visą dieną po kiekvieno pratimo klausiamas tas pats klausimas. Ratu siunčiamas “kalbėjimo daiktas²” ir kiekvienas dalyvis pasako savo trumpą nuomonę. Stebima ar ta nuomonė išlieka tokia pati ar pratimai pasisakymą pakoreguoja, patikslina ar visai pakeičia.

Tai refleksijos būdas ir priemonė pabrėžti, kad kiekvienas pratimas parinktas sistemingai, kad atliptų į pagrindinę temą, bei, kaip raudona gija sujungia visas dienos patirtis į vieną siūlą.

Mankšta (*apšilimas*). Dalyviai apšilimui susirenka į krūvą, bet sustoja ne ratu, o daugmaž šachmatais, kad kiekvienas turėtų pakankamai erdvės judėti apie savo ašį. Visi pasisuka viena kryptimi. Tas, kuris stovi pačiame priekyje yra “Vedlys”. Įjungiamo šokių muzika. Vedlys, kuris nemato kitų dalyvių ima šokti savo nuožiūra taip kaip nori. Kiti, stovintys už jo – stengiasi tiksliai atkartoti judesius. Tad “vedlio” judesiai neturėtų būti sudėtingi ar staigūs. Stengiamasi tiesiog išjudinti kūną ir pajusti malonumą, judant muzikos ritmu ir nuotaika. Kai “vedliui” vesti šokį pabosta, jis pasisuka į bet kurią pusę – tokiu būdu priekyje atsiranda kitas dalyvis ir visa grupė toliau seka tik jį. “Vedlys” neturėtų stengtis galvoti apie kitus, o judėti pagal savo impulsus, neatsigręžti ir nestebėti ar kiti suspėja su jo judesiais, bei nesistengti jų daryti paprastesnių.

2 Tai bet koks unikalus mokymosi erveje esantis daiktas, kuris suteikia kalbėjimo teisę tik tam asmeniui, kuris jį laiko. Kiti dalyviai, daikto neturintys, negali kalbėti, komentuoti ar diskutuoti su išsakyta nuomone. Tačiau kiekvienas turi teisę tą daiktą gauti ir tada kalbėti. Šnibždėtis tarpusavyje, mokymų metu taip pat negalima. Šnibždantis didelė dalis įdomių minčių pasidalinama tik tarp kelių žmonių, taip likusieji nepelnytai nuskurdinami, todėl kalbėjimo daiktas padeda būti išgirstiems visų.

Kadangi kiekvienas žmogus yra pažinimo šaltinis – jį pažinti galima ne tik su juo kalbant, bet ir stengiantis pajusti, kaip jis juda, kokie judesiai jam būdingi, kaip jis šoka. Taip pat pratimas leidžia dalyviams negalvoti apie tai, kad yra stebimas, nes priešais save mato tik nūsiskusiųosius.

I. Bendravimas (informacijos perteikimas)

[09:30 – 13:00]

Parodos detektyvas. Dalyviams pristatoma atsitiktinių nuotraukų paroda.

1. Visas nuotraukas reikia apžiūrėti ir išsirinkti sau vieną, tačiau niekas neturi žinoti, kas kurią nuotrauką išsirinko (gali būti, kad vieną nuotrauką išsirinks keli dalyviai). Geriausia, kad nuotraukos būtų vienos temos, kad jas kas stipriai sietų, o turinio bei stiliaus skirtumai būtų nedideli. Nuotraukų (ar paveikslų) turėtų būti daugiau, nei dalyvių.

2. Toliau pasirinktą nuotrauką per tris minutes reikia kuo tiksliau aprašyti. Tačiau kaip aprašyti – jokių nurodymų duoti nereikia. Kiekvienas žmogus pats nusprendžia kaip aprašo nuotrauką, reikia tik nuolat rašyti – neatitraukiant rankos visas tris minutes. Laikui pasibaigus – aprašymas suglamžomas į gniūžtę. Gniūžtėmis apsikeičiama atsitiktinai. Kiekvienas dalyvis pasitikrina, ar negavo savo paties aprašymo (jei taip atsitiko – reikia susikeisti).

3. Toliau išvyniotas aprašymas turi būti iliustruotas. Piešimo įgūdžiai čia visiškai nesvarbūs. Svarbu tik piešti tiksliai tai, kas yra parašyta aprašyme – nieko nepridedant, nepagražinant ir nepraleidžiant, nepakeičiant. Net jei piešiantysis ir atpažįsta matytą nuotrauką – jo piešinys turi tiksliai atspindėti tik aprašymą. Tai labai svarbu.

4. Galiausiai pabaigtas piešinys perduodamas dar trečiam asmeniui – jokių būdu ne tam, kuris atliko aprašymą. Gavusysis piešinį turi surasti originalią nuotrauką.

5. Aptariama, kas yra svarbiausia perteikiant informaciją, kai ji yra transformuojama iš vaizdinės į tekstinę ir toliau į vizualią.

Pratimas skirtas patirti galbūt jau žinomą dalyką, kad informacija, ją perteikiant, išsikreipia ir nuskursta, arba transformuojasi į nebeatpažįstamą, kokybiškai naują formą. Tačiau svarbu pasigilinti į savijautą, kai turi pradinę informaciją atkurti, tačiau tam trūksta įgūdžių (sistemingumo rašant, meistriškumo piešiant ir kt.)... Ar čia reikalingas kūrybiškumas? Ar kūrybiškumas yra meniškumo sinonimas?

Grupės. Pasidalinimui į grupeles naudojami spalvoti skrituliukai (ženliukai). Viso parenkama tiek skrituliukų, kiek yra dalyvių. Reikalinga, kad krūvelėje būtų tik po du vienos spalvos skrituliukus, tuomet partneriai save suras pagal vienodą spalvą.

Pratimas leidžia greitai pasidalinti į grupes (nebūtinai pagal sėdėjimo vietą, kaip būna dažniausiai) bei atsidurti grupėje su žmogumi, su kuriuo mažiausiai, galbūt, bendrauta.

Piešimas nugaromis. Dalyviai pasiima piešimo priemonių ir kelis popieriaus lapus, bei poromis atsisėda nugarą į nugarą, kad jokių būdu nematytų vienas kito lapų. Kiekvienas savo lape nupiešia tai, ką sugalvoja (gali būti apskritimas, kelios raidės, brūkšnys, taškeliai ar didelis piešinys). Toliau išrenkamas žmogus "A" (pirmasis) ir "B" antrasis. Pradžioje "A" nusiukęs nugarą duoda tik žodines instrukcijas dalyviui "B", kad pastarasis nupieštų tiksliai tokį pat piešinį. Nusprendžiama ar "B" gali klausinėti ir tikslintis (lengvesnė versija), ar negali (sunkesnė, bet tikresnė versija). Svarbu, kad nė vienas nematytų kito lapo su piešiniu. Vėliau keičiamasi - "B" nupasakoja savo piešinio instrukciją "A" dalyviui. Piešiantysis turi tiksliai piešti tai, kas nurodoma, o ne pridėti savo.

Pratimo esmė – tarsi aklą žmogų vesti ir būti pilnai atsakingam už jo veiksmus. Piešinio rezultatas – yra instruktuojo nuopelnas. Bendras frazės turėtų pakeisti gana tikslios, ir turėtų atsirasti aiškus pajautimas, nuo ko reikia pradėti instrukcijas, o kokias detales paminėti tik pabaigoje. Pajusti, kokius sunkumus gali piešiantysis patirti ir jam pagelbėti, kad piešinys būtų kuo tikslesnis. Esmė ne gerai piešti, bet išvengti neapibrėžtumo duodant nurodymus.

Gautas piešinys šiek tiek skirsis, bet turiniu bus vienodas su originaliu. Kiekvieno darbo kloniškas nėra kūrybiškas savaimė, bet sugebėjimas paaiškinti nemojuojant rankomis, nerodant pirštu ir nesufleruojant schemomis, jau yra iššūkis, apsunkinimas, kurį gali palengvinti natūrali kiekvienam žmogui duota savybė – kūrybiškumas – pasiekti tą patį konkretų ir aiškų rezultatą, tik kitokiu būdu. Nėra nekūrybiškų žmonių, yra tokie, kurie jo nelavina.

Skaičiavimas (*apsilimas*). Sustojama glaudžiu ratu. Visi skaičiuoja, kaip galėdami greičiau atbulai nuo 8 iki 1. Pirmiausia skaičiuoja kratydami kairę ranką, paskui – dešinę, toliau po vieną abi kojas ir galiausiai purto kaip galėdami juokingiau galvą (pasirinktinai galima užpakalį arba visu kūnu kratytis). Tada vėl atliekami visi tie patys veiksmai, tik skaičiuojant jau nuo 7 iki 1. Ir taip kaskart mažinant skaičius ir stengiantis greitinti kratymąsi.

Pratimas padeda suvienodinti visos grupės darbinį pasiruošimą – vidinį ritmą ir tempą.

Apsilankymas teatre. Dalyviai sėdi puslakiu, o priešais išnešta viena kėdė, kur paeiliui sėdasi po vieną dalyvį. Išrinktasis dalyvis gauna nuotrauką (tuščios teatro žiūrovų salės) ir turi tarsi pats būdamas toje salėje “skambinti” draugui ir nupasakoti ką mato. Kiekvienas dalyvis kalba tiek laiko, kiek nori. Kiti dalyviai gauna kaskart kitą nuotrauką, bet kiekvienoje yra pavaizduota vis kita, tačiau tokia pat puošni, prabangi ir senovinė teatro salė. Tad bendros sąvokos “puošnu, visur auksas, visur raudoni apmušalai” nebe informatyvios. Užduoties palengvinimui galima pradžioje pasakyti, kad vėliau reikės atpažinti, kuris dalyvis apie kurią salę kalbėjo.

Bandant apibrėžti, kas yra kūrybiškumas reikia vengti bendrų frazių, nes jos tinka apibrėžti ir daugeliui kitų dalykų, reikia surasti, kas būtent unikalų yra kūrybiškume.

Diskusija apie žaidimus. Dalyviai sėdi ratu ir perduoda vienas kitam “kalbėjimo daiktą”. Kiekvienas atsako į klausimą, kas yra žaidimas (iš esmės). Kalbama stengiantis ne duoti skirtingų žaidimų pavyzdžių, bet apibrėžti sąvoką, kad ji apimtų visus žinomus žaidimus.

Dažnai susiduriama su neigiamu požiūriu į “žaidimus” klasėje, ypač jis būdingas prieš kūrybiškumą nusiteikusiems mokytojams, lyg tai - “čia reikia rimtai dirbti”, “čia nepažaisi”. Tačiau žinoma, kad šachmatai nuo antikos iki pat šiandien yra puikus sumažintas didžiosios politikos modelis. Kartais žaidžiant šachmatais ar kitu žaidimu, suvokiami tokie dėsniai ir taisyklės, kuriuos sunku paaiškinti tik teoriškai, o praktiškai tai gali būti pavojinga! Ar ir žaidimams taikytinos kokybiškumo ir tikslingumo kategorijos ir nepelnytai į “žaidimus” nurašomos visai nevykusios ir neapgalvotos veiklos?

Pagauk pirštą (*apšilimas*). Dalyviai stovi ratu, dešinę ranką laikydami taip, kad delnas su iškeltu aukštyn smiliumi būtų maždaug pečių lygmenyje, o kairioji ranka, tarsi stalas, dengtų kaimyno iškeltą smilių. Sudaroma tarsi elektros grandinė. Moderatoriumi suskaičiavus iki trijų (tiksliai tada ir ne anksčiau) kairės rankos “stalas” turi sučiupti smilių, o dešinės rankos smilius “pabėgti” ir nebūti sugautas. Sučiuptieji iškrenta iš rato ir ratas susiaurėja. Jei atsitinka, kad keli žmonės grandinėje liko sugauti, tai iškrenta tik tas, kuris buvo sugautas, tačiau pats nesugavo nieko – t. y. paskutinysis grandinėje.

Pratimas padeda suvienodinti visos grupės darbinį pasiruošimą – vidinį ritmą ir tempą. Ypač po petraukėlės.

II. Improvizacija

[14:30 – 16:30]

Lapo plėšymas. Dalyviai paima po poprieriaus lapą ir sustoja ratu, tačiau veidu nosisukę nuo vidurio. Visi užsimerkia laikydami lapą priešais save. Moderatorius duoda nurodymus kaip lankstyti lapą ir kurį jo kampelį reikia nuplėšti (galima tai daryti daug kartų). Dalyviai turi nurodymus vykdyti taip, kaip juos supranta, nesitikslinti ir nežiūrėti slapta į kitus. Pabaigoje atsimerkiama, lapai išlankstomi ir stebima, koks gavosi skylėto lapo piešinys. Gal yra vienodai suplėšytų lapų?

Nors instrukcijos buvo duotos visiems dalyviams vienodos ir tuo pačiu būdu, tačiau kiekvienas jas gali vykdyti šiek tiek skirtingai, nes veiksmams erdvė yra didesnė, nei nurodymo apibrėžtumas. Lygiai taip pat apibrėždami tokias sąvokas, kaip kūrybiškumas ar žaidimas, mes, nors ir kalbame tokiais pat palyginimais, pavyzdžiais ir sinonimais, tačiau galime turėti galvoje skirtingus dalykus, arba atvirksčiai – nesutikdami ir ginčydamiesi, kartais tiesiog skirtingais vardais įvardijame tą patį dalyką.

Neperšaunamas stiklas. Dalyviai ant trijų lapelių (kiekvienas atskirai) niekam nerodydami ir lapelių nepasirašydami surašo po tris užduotis. Pavyzdžiui “Nueik ir paglostyk tam ir tam dalyviui galvą”. Užduotys turi būti nesunkiai įvykdomos ir nestumiančios į nepatogią padėtį nė vieno dalyvio. Lapeliai sumetami į nepermatomą maišelį. Išrenkama pora, kuri pasidalija į “A” ir “B” dalyvius. “A” traukia lapelį, perskaito užduotį ir turi “B” dalyviui perteikti užduotį be jokio garso. Įsivaizduojama, kad tarp dalyvių yra storas, garso nepraleidžiantis ir nesudaužomas stiklas. “Rašyti” pirštu negalima! Kai “B” dalyvis nurodymo nesupranta, arba siunčiamus ženklus supranta neteisingai ar netiksliai, bandma paaiškinti iš naujo kitu būdu. T. y. “A” dalyvis turi būti kūrybiškas ir išsiversti be žodžių. Vėliau dalyviai pasikeičia vaidmenimis ir “A” dalyvis vykdo “B” nurodymus.

Kūrybiškumas nėra meniškumas (vaidyba, piešimas, gražus dainavimas ir pan). Kūrybiškumas yra sugebėjimas išsisukti iš situacijos, kai atrodo paprasti ir visada tikę metodai nebeveikia, senas būdas nebeefektyvus ir reikia sugebėti rasti naują sprendimą. Vaidyboje gestai ir simboliai leidžia daugeliu skirtingų būdų perteikti konkrečią informaciją, tačiau tik atlikdami užduotį mes pamatome ar informacija pasiekta teisingai. Tuo tarpu kalbant apie abstrakčius dalykus mes to nežinome.

Tostai. Dalyviai gauna traukti iš eilės po vieną daiktą iš nepermatomo maišelio. Ištraukę ir visiems parodę daiktą (tai gali būti bet kas: oro gaiviklis, žvakė, sudžiūvęs medžio lapas ar adata) turi vieną minutę pagalvoti. Po minutės jie, likusiems dalyviams stebint, sako tostą įvardindami palinkėjime ištrauktą daiktą. Palinkėjimo moralė turi metaforiškai būti labai aiškiai susijusi su daiktu.

Tostas laikomas sėkmingu jeigu atliepia tris sąlygas: 1. Dalyviai suprato, kokia proga sakomas tostas (vestuvės, krikštynos, gimtadienis, laidotuvės ir pan.); 2. Panaudojama metafora ar palyginimas susijęs su daiktu; 3. Išvystoma labai aiški moralinė žinutė (pvz. nevok, saugok sveikatą, santuokos ryšį ir pan.).

Kūrybiškumas nėra gražus kalbėjimas ar stebinantis, nematytas būdas kažką daryti. Kūrybiškumas turi turėti suprantamą, naudingą ir pamatuojamą tikslą. Jei tostas bus nevykęs, niekas nuoširdžiai nepaplos ir sakytojo nepagirs. Gerai, jei jis turi išmokęs iš anksto kelis tostus visoms progoms, tačiau jei ne – kūrybiškumas jam leidžia atsiremiant į bet kokią po ranka pasitaikiusį daiktą tą tostą (prasmingą ir taiklų) sukurti (iš čia ir kūrybiškumo sąvoka, nuo žodžio “kurti”, o ne puošti ar grąžinti).

Statusai. Dalyviai traukia iš nepermatomo maišelio domino kaladėles (tinka ir lapeliai su skaičiais). Kuo didesnė taškų suma kaladėlėje, tuo žmogaus visuomeninis statusas yra aukštesnis. Tačiau pats dalyvis, traukdamas kaladėlę negali į ją žiūrėti. Jis atvertęs taškelius kaladėlę laiko prie kaktos, kad visi ją matytų, o pats mato tik kitų dalyvių kaladėles.

Dalyviai turi išsirikiuoti į eilę, nesikalbėdami ir neleisdami jokių sufleruojamų garsų į eilę nuo aukščiausią statusą turinčio žmogaus iki žemiausio.

Gyvenimiškose situacijose žmonės elgiasi panašiai, nekalbėdami apie savo statusus, išsiaiškina santykius nebyliai ir atitinkamai save pozicionuoja. Pasitaiko ir išsišokėlių, kurie mano, kad jų statusas yra aukštesnis arba atvirkščiai – kuklinasi ir yra linkę savo vietą užleisti. Įprastose situacijose žmonės yra kūrybiški ir moka be žodžių išsiaiškinti ir suprasti, kaip šis principas veikia, galima nesunkiai orientuotis ir naujose, neįprastose situacijose.

Mizanscena. Dalyviai išleidžia vieną žmogų už durų palaukti, o patys susigalvoja sceną ir sustoja tarsi į nuotrauką. Scenos siužetas turėtų būti populiarus ir lengvai atpažįstamas (lengvesnė versija) arba sugalvotas naujai (sunkesnė, bet tikresnė versija) ir kiekvienas dalyvis turi įsivardinti labai konkretų savo statusą ir scenoje (nuotraukoje) užimti tiksliai savo statusą atspindinčią poziciją. Sugrįžęs iš už durų žmogus turi arba atpažinti populiarią sceną, arba remdamasis dalyvių statusais ir jų tarpusavio santykiais, atskleisti

vaizduojamą situaciją.

Kūrybiškumas turi turėti aišką tikslą ir kiekviena veikla arba darbas, nors ir atliekamas daugeliu būdu, turi pasiekti aiškų, patenkinamą rezultatą. Jei dalyviai sugalvos gerą ir įdomią sceną, bet jos perteikimo būdas bus neaiškus, tikslas nebus pasiektas. Scenos grožis, rekvizitas, prigalvotos mizanscenos nebeteks prasmės, nes liks tik dalyvių galvoje.

III. Integracija

[16:30 – 18:00]

Paskaita apie geologiją: kūrybiškumo formulės beišskant. Geologas S. Saarmann pristatė kaip gyvų organizmų formų įvairovė ir prisitaikymas prie gamtinės aplinkos kito skirtingais geologiniais periodais (paleontologiniame metraštyje) ir kaip įmanomų gyvybės formų įvairovė yra apribojama kristalizacijos (negyvosios gamtos) dėsniais. Geologiniai pavyzdžiai aiškiai rodo, kad kūrybiškumas gamtoje yra aiškiai apibrėžtas optimaliame santykyje tarp esamos fizikinių ir cheminių procesų sąlygojamos erdvės gyvybės formų įvairovei. Šių dėsnų nepaisymas lemia išmirimą.

Taip pat pristatyta geroji projekto “Kūrybinės partnerystės” patirtis kai kuriose Lietuvos mokyklose, kur geologija buvo integruota į dėstymo turinį ir kūrybiškai padėjo spręsti kai kurias rimtas socialines mokyklos problemas per ugdymo procesą.

Pabandyta grafiškai atvaizduoti erdvę įmanomai gyvų organizmų įvairovei ir palyginti ją su matematine kūrybiškumo išraiška.

Dienos refleksija. Dalyviams paskutinį kartą per rankas perleidžiamas “kalbėjimo daiktas” ir paprašoma įsivardinti savo poziciją dienos patyrimų skalėje ir pagrįsti, kodėl taip mano. T. y. ar dalyvis:

Sugaišo laiką, nes siūlomi pratimai buvo netikslingi, neteisingi ar primityvūs;

Įtvirtino žinias, darydamas veiklas, kurios dar labiau sutvirtino suvokimą apie kūrybiškumą;

Patyrė įžvalgą ir pamatė naują tobulėjimo kelią.

Palinkėjimai–padėkojimai. Dalyviai paima lipnius lapelius ir, užrašę palinkėjimą ar padėkojimą, užklijuoja kiekvienam dalyviui ant kūno. Lapeliai lieka tiems, ant ko buvo užklijuoti kaip atsiminimas.

Visos dienos metu dalyviai ne tik gilinosi į save ir mokėsi, bet ir turėjo progą pažinti kitus,

patyrė palaikymą, iššūkius, pagalbą ir norėtų už tai padėkoti ar patarimu pastiprinti, paskatinti kitus.

Rugsėjo 6 d. (Sekmadienis) [Abi grupės (valdybos ir narių) kartu]

I. Įsivertinimas

[10:30 – 12:00]

Minutė. Dalyviai sustoja šalia kėdžių ir užsimerkia. Jų prašoma, davus signalą, mintyse matuoti laiką ir kai jiems atrodys, kad praėjo vien minutė – atsisėsti. Visą laiką reikia likti užsimerkus. Kai atsisėda paskutinis dalyvis, paprašoma visų atsimerkti ir moderatorius pasako, kas atsisėdo pirmas, kas paskutinis ir, jei buvo, kas atsisėdo lygiai po vienos minutės.

Būtina patikrinti, ar nėra kambaryje tiksničio laikrodžio.

Pratimas padeda įsivertinti, kokia yra mūsų laiko pajauta.

Tyla. Dalyviai suskirstomi į poras ir paima laiko matavimo prietaisą (laikrodis ar telefonas) ir rašiklį su popieriaus lapu. Jų paprašoma susirasti netolimoje ardvėje sau patogią vietą (kuo toliau grupės įsikurs viena nuo kitos – tuo geriau). Gavusi signalą, kiekviena grupė turės tris minutes, visiškoje tyloje fiksuoti aplinkos garsus. Nesvarbu kaip komanda pasidalija darbais, bet jie turi suregistruoti, koks garsas, kurią sekundę prasidėjo ir pasibaigė. Kokie tie buvo garsai ir koks jų šaltinis ir lokacija?

Pratimas didina budrumą ir įsiklausymą į aplinką. Padeda įvardinti, kiek yra visokių dalykų aplinkui ir vienu metu viskas darniai vyksta aplinkoje, verda gyvenimas.

Garso takelis. Visos grupės susirenka į vieną vietą. Ant ilgo stalo paruoštas popieriaus lapas. Dalyviai turi suskirstyti visą jo ilgį į laiko juostą ir surašyti savo užfiksuotus garsus į vieną bendrą juostą.

Bandoma išsiaiškinti, kaip svarbu palyginti skirtingus žmonių stebėjimus, kiek reikšmės turi tai, kokioje vietoje žmonės klausėsi tylos, kaip tiksliai ir detalai jie fiksavo laiką. Ar kokybiškai garso takelio juosta skirtųsi, jei dalyvių būtų mažiau, ar kiekvienas dalyvis ją praturtina? Ar atsirado iš dalyvių lyderis, kuris valdė pildymo procesą, tai padėjo ar trukdė sukurti išsamią ir turtingą garso juostą? Ar buvo sunkumų įvardinant

garsus, kurie buvo neaiškūs, nežinia iš kur sklindantys? Ar ir tie garsai buvo fiksuojami, ar jie iš juostos buvo eliminuoti?

Nors tylos klausėsi visi tuo pačiu metu, bet kiekvieno dalyvio įsitraukimas ir gebėjimas atkurti garsą juostoje skiriasi. Vieni pastabesni smulkmenoms, kiti linkę apibendrinti. Išryškėja objektyvumo ir suinteresuotumo santykis. Nuo dalyvių įsitraukimo priklauso garso takelio pilnumas.

Mokymų išsklotinė. Garso takelio juosta apverčiama ir ant kitos lapo pusės dalyviai tokiu pačiu principu atkuria visą mokymų laiko juostą. Surašoma, kokie vyko pratimai ir laisvalaikio veiklos. Gimusios mintys, įžvalgos patyrimai, konfliktai ir t. t. Stengtis reikia kuo smulkmeniškiau aprašyti visų mokymų dienų įvykius.

Ankstesnis pratimas buvo mažytis įsivertinimų modelis. Pratimas skirtas ne moderatoriui įsivertinti, kiek gerai dalyviai prisimena pratimus ir ar norimas išvadas padarė, bet dalyviams stebėti, ar kiekvieno dalyvio įspūdžiai ir įsitraukimo dinamika vienodi ir kaip skiriasi. Kiekvienas dalyvis yra pats atsakingas už savo laiko praleidimą, tad ir mokymų juostą stipriai priklauso ne tik nuo moderatorių, bet ir kiekvieno dalyvio emocinės investicijos.

Apibendrinimas ir lūkesčiai. Pakabinus mokymų laiko juostą matomoje vietoje ir stebint tarsi žemėlapi, dalyviai iš eilės pakomentuoja savo patirtį mokymuose ir tai ką iš jų išsineša bei lūkesčius ateičiai. Jei nekyla minčių, galima naudotis pašnibžduke, t. y. kokį dalyvis išsineša *Faktą, Idėją ir Emociją*.

Suteikiama proga dalyviams parefleksuoti apie savo asmeninį įsitraukimą į mokymus ir patirtį.

“Skandalų knyga”. Mokymų erdvėje pakabinamas dar vienas tuščias lapas, ant kurio dalyviai prieš išeidami gali palikti įrašą apie savo lūkesčius ateinantiems mokymams. Taip pat gali palikti mintį, kuri nebuvo išsakyta viešai, tačiau yra svarbi dalyviui ar moderatoriams ir mokymų organizatoriams.

Šis lapas gali būti išsaugojamas iki sekančių mokymų ir pristatant naują programą gali būti referuojama į ankstesnius dalyvių lūkesčius. Tai didina dalyvių atsakingumą už mokymų organizavimą.